Säkra och cirkulära materialflöden

STENA RECYCLINGS POSITION

SAMMANFATTNING AV STENA RECYCLINGS FÖRSLAG

1. **Harmonisera svenska tolkningar med EU:s praxis.** Säkerställ att svensk implementering av kemikalie- och avfallslagstiftning inte går längre än vad övriga EU-länder tillämpar, i enlighet med regeringens ambition att minska överimplementering.
2. **Från ”giftfritt” till ”riskfritt”.** Utforma regler för återvunnet material med utgångspunkt i riskfri användning, och fokusera på utfasningen av skadliga ämnen i tillförseln vid nyproduktion.
3. **Möjliggör utökad hantering av rester från återvinning.** Säkerställ att kostnadseffektiva och tillgängliga slutbehandlingslösningar kan utvecklas för det restfraktioner som ofrånkomligen uppstår vid material-återvinning av komplexa avfall. Se över deponiskattens utformning i detta ljus.
4. **Inför testmiljöer för cirkulära lösningar.** Skapa en regulatorisk testmiljö där innovativa återvinnings- och slutbehandlingslösningar kan utvecklas under kontrollerade former.

BAKGRUND

Cirkularitet är en hörnsten i Europas försörjningstrygghet och konkurrenskraft

EU har en tydlig ambition att ställa om till en cirkulär ekonomi. Andelen råvaror från återvunnet material ska fördubblas – från dagens cirka 12 % till 24 % senast 2030 – genom den kommande Circular Economy Act och Clean Industrial Deal. Omställningen är avgörande av flera skäl:

Resiliens och försörjningstrygghet. EU är nära 90 % importberoende för kritiska råmaterial och för flera strategiska material – bland annat tunga sällsynta jordartsmetaller – helt beroende av enstaka leverantörsländer, framför allt Kina. Att återvinna mer material ur inhemska avfallsflöden är därmed en strategisk nödvändighet för att säkra Europas tillgång till nyckelresurser.

Konkurrenskraft och industriell styrka. Återvinning minskar beroendet av energiintensiv utvinning och gör Europa mindre utsatt för kraftiga prisvariationer på råvaror. Clean Industrial Deal pekar uttryckligen ut cirkularitet som en hörnsten i Europas industriella konkurrenskraft och som en förutsättning för att nå klimatneutralitet till 2050. Samtidigt visar EU:s Critical Raw Materials Act att unionens återvinningskapacitet för strategiska material måste tredubblas jämfört med 2020 för att nå målet om att 25 % av tillgången till kritiska råmaterial ska komma från återvinning.

Stena Recyclings åtagande

Stena Recycling står helt bakom EU:s ambitionsnivå. Vi investerar kontinuerligt för att öka mängden återvunna material som utvinns ur de flöden vi hanterar, och vi ser stora möjligheter att göra mer. Vår verksamhet spänner över metallåtervinning, plast, elektronik, batterier och farligt avfall och vi har en central roll i att hålla material i kretslopp i Norden och Europa.

En olycklig målkonflikt

Vi ser en växande målkonflikt mellan Sveriges cirkulära mål och den samtidiga ökningen av material som klassificeras som farligt avfall. Europeiska revisionsrätten konstaterade redan 2023 att mängden farligt avfall i EU har ökat kontinuerligt sedan 2004 och att över 50 % av allt farligt avfall fortfarande bara deponeras. Denna utveckling är problematisk av två skäl:

1. **Värdefullt material under god kontroll straffbeskattas**

Material med högt värde som hanteras under kontrollerade former av industrins aktörer riskerar att "straffbeskattas" med kraftigt ökade administrativa kostnader. När kabelmaterial går omvägar runt Sverige för att återvinnas blir följden sammantaget lägre konkurrenskraft när kabel klassificeras som farligt avfall.

Sveriges implementering av EU-reglerna kring kabel är ett tydligt exempel: Naturvårdsverket har tolkat lagstiftningen så att all kabel ska klassas som farligt avfall på grund av möjligt innehåll av mjukgöraren DEHP, trots att tester visar att kabeln inte uppvisar farliga egenskaper. Enbart Sverige och Österrike tillämpar denna tolkning i EU. Konsekvenserna inkluderar förlust av koppar – ett kritiskt och strategiskt råmaterial – genom ökad export, en orimlig administrativ börda för hela värdekedjan, samt försämrad konkurrenskraft för svenska företag gentemot övriga EU.

2. **Ökade restfraktioner är en ofrånkomlig konsekvens av mer återvinning**

När vi blir allt bättre på att utvinna icke-farligt material ur våra avfallsflöden kommer ofrånkomligen koncentrationen av farligt-avfall-klassat material i restfraktionerna att öka. Dessa restfraktioner uppstår alltid som en konsekvens av återvinning av komplexa avfall – elektronik, industrislam, processavfall och liknande.

Om möjligheten att slutbehandla dessa restfraktioner via exempelvis deponi blir för dyr eller svårtillgänglig på grund av restriktiv lagstiftning, kommer det att bromsa investeringar i innovation och kapacitet för mer materialåtervinning. En ytterligare försvårande omständighet är att den samlade kapaciteten att hantera allt nytt FA-klassat material som förväntas uppstå till följd av såväl skärpta klassificeringsregler som ökad materialåtervinning – inte är dimensionerad för detta. Sveriges enda specialanläggning för farligt avfall har begränsad kapacitet och den nordiska deponikapaciteten på Langøya i Norge förväntas vara uttömd runt 2030. Det kommer behövas både investeringar i ny kapacitet och en minimering av volymmaterial som måste FA-klassas för att undvika att bristen på slutbehandlingsmöjligheter blir en flaskhals för hela den cirkulära omställningen.

SMÅ MÖJLIGGÖRANDE FÖRÄNDRINGAR MED STOR POTENTIAL

Från ”giftfritt” till ”riskfritt”

Regelverk som syftar till att göra cirkulära materialflöden helt fria från vissa ämnen riskerar att motverka utvecklingen av cirkulära lösningar. Konsekvensen blir att nyproduktion gynnas framför återanvändning och återvinning, vilket leder till ökad resursförbrukning och större avfallsmängder. Eftersom användningen av produkter som innehåller dessa ämnen redan i dag bedöms vara säker bör samma riskbaserade synsätt tillämpas för återvunnet material. Regleringen bör därför ligga på att säkerställa riskfri användning, snarare än att kräva fullständig frånvaro av ämnen.

EU:s och Sveriges sammantagna regelverk måste därför fokusera på att:

1. **Fasa ut tillförseln av skadliga ämnen ur nyproduktion** – det är vid källan problemet ska adresseras.
2. **Utforma regler med utgångspunkt i riskfri användning av återvunna råvaror** – så att cirkulära flöden inte stoppas av krav anpassade för en linjär ekonomi.

Investeringsvilja kräver stabila och harmoniserade lagkrav

Stena Recycling och många av våra branschkollegor är beredda att investera betydande medel för att utveckla återvinning av viktiga resurser inom en rad områden – kabel, plast, kritiska råmaterial och batterier. Men dessa investeringar fordrar process för att kunna ta fram nya lösningar för de restfraktioner som uppstår.

Att belägga alla typer av sådana avfall med höga operativa och administrativa kostnader – i form av deponiskatter, tillståndskrav och annat – kommer att bromsa eller hindra en nödvändig utveckling. Styrmedel bör utformas som pusselbitar i ett sammanhängande system, och deponiskatten bör ses i det ljuset: som ett verktyg som antingen bidrar till omställningen eller som har spelat ut sin roll. Eftersom deponiskatten i sin nuvarande utformning är en ensidig straffskatt på återvunnet material, föreslår Stena Recycling att den tas bort.

Regulatoriskt trygga testmiljöer

För att möjliggöra utveckling av nya lösningar behövs kontrollerade miljöer där innovativa återvinnings- och slutbehandlingsmetoder kan testas utanför de begränsningar som nuvarande regelverk för farligt avfall innebär. EU har infört så kallade "regulatoriska sandlådor" inom exempelvis AI och finanssektorn, där nya teknologier kan testas under övervakade förhållanden innan fullständig regelefterlevnad krävs.

Ett liknande koncept – en "cirkulär testmiljö" – skulle kunna påskynda utvecklingen av nya återvinnings- och slutbehandlingslösningar för komplexa avfall, med det övergripande målet att accelerera omställningen till en cirkulär ekonomi på ett säkert sätt. Det är exempelvis viktigt för att kunna testa ett material som skulle kunna bli en bra råvara men där mottagaren saknar tillstånd att ta emot avfall. Att söka miljötillstånd för att ta emot avfall är en lång juridisk process som utgör ett effektivt hinder mot att testa återvunnet material med avfallsklassning som ersättning för jungfruligt framställda råvaror. Konceptet har redan beskrivits i konkreta termer av bland annat den danska innovationsplattformen TRACE, och har potential att bli ett verktyg inom ramen för den kommande Circular Economy Act.

ÖKAD KAPACITET FÖR FARLIGT AVFALL

I slutändan kommer ökad materialåtervinning ur avfall att leda till mer svårhanterade restfraktioner. Naturligtvis kommer en stor del av detta att uppfylla kriterierna för farligt avfall och behöva hanteras därefter, med konsekvensen att FA-klassat material ökar i samhället. Utöver att möjliggöra utveckling av nya lösningar finns därför även behovet att öka kapaciteten
i samhället för att destruera farligt-avfall-strömmar.

En möjlig synergi: omställning av förbränningskapacitet

Här uppstår en möjlig synergi. Ungefär samtidigt som volymerna av restfraktioner ökar, minskar plast ur de avfallsflöden som
historiskt gått till förbränning för kraftvärmeproduktion. Utsorteringen av plast innebär potentiellt ett underskott av bränsle i Sverige medan ett ökat behov av slutbehandling av farligt avfall sannolikt ökar.

Att fortsatt säkerställa kapacitet till förbränning av farligt avfall kan vara ett effektivt sätt att:

Den cirkulära omställningen kräver att vi återför mer material till ekonomin, inte mindre – och att regelverken utformas för att stödja, inte motverka, den utvecklingen. Stena Recycling ser ingen motsättning mellan säkerhet och cirkularitet, förutsatt att reglerna utgår från faktisk risk snarare än teoretisk fara. Vi är beredda att investera i de lösningar som krävs, men behöver ett regelverk som ger långsiktiga och förutsägbara förutsättningar att göra det. Vi för gärna en fördjupad dialog om hur vi gemensamt kan accelerera omställningen.

KONTAKT

Stena Recycling AB
Sara Davidsson, Sustainability & Compliance Director
sara.davidsson@stenarecycling.se | [010-4451000]
www.stenarecycling.se